QORTI CIVILI
PRIM'AWLA
ONOR IMHALLEF ANNA FELICE

Illum 30 ta' Ottubru, 2019

Rikors Guramentat Nru: 494/2013 AF

Amparo Laroco Lopez

vs

Mary Martin u b'digriet tal-15 ta' Mejju 2014, Dr. Alessandro Lia LL.D u l-Prokuratur Legali Melissa Anastasi gew nominati Kuraturi Deputati biex jirrapprezentaw lil Mary Martin

u b'digriet tal-Qorti tal-5 ta' Ottubru 2016, l-istess kuraturi gew mahtura biex jirrapprezentaw l-eredità gjacenti ta' Mary Martin

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat tal-attriċi Amparo Lopez, li permezz tiegħu wara li ġie premess illi:

Kienet impjegata mal-konvenuta u l-impjieg taghha gie itterminat fit-28 ta' Gunju 2012.

L-impjieg taghha kien dak ta' personal carer.

L-imghallma taghha ghadha sal-lum il-gurnata ma hallsitix dak dovut lilha rigwardanti l-impjieg taghha, inkluz xoghol, hlas ta' leave, festi pubblici u ta' overtime mahdum.

Il-hlas dovut ghal leave, festi pubblici u overtime jammonta ghal €11,928.44 u cioè kwazi €12,000.

L-attrici inoltre li kienet tiehu hsieb lill-konvenuta, kienet tiehu hsieb ukoll lil zewg anzjani ohra u cioè lil ohtha Blanche Martin u lil Joseph Martin, u ghadha ma thallsitx lanqas tax-xoghol li hija ghamlet bhal personal carer.

Nonstante li l-intimata giet interpellata sabiex tersaq ghall-hlas hija baqghet inadempjenti.

L-esponenti taf personalment bil-fatti kollha dikjarati u debitament enumerati.

Intalbet din il-Qorti sabiex:

1. Tiddikjara li l-attrici kienet impjegata mal-konvenuta, u li l-konvenuta hija debitrici fil-konfront taghha in konnessjoni max-xoghol li hija ghamlet ta' personal carer.

2. Tillikwida s-somma dovuta lill-attrici, ghax-xoghol kollu li ghamlet fl-impjieg taghha mal-konvenuta, liema impjieg gie tterminat u liema somma ghandha tinkludi l-hlas kollu dovut lilha skond il-ligi inkluz tax-xoghol maz-zewg anzjani hawn indikati oltre l-konvenuta, hlas ta' overtime, public holidays u leave.

3. Tordna lill-konvenuta thallas lill-attrici dik is-somma hekk likwidata minn din l-Onorabbli Qorti.

Bl-ispejjez kollha inkluzi dawk tal-ittra bonarja datata 12 ta' Dicembru 2012, l-ittra ufficcjali datata 15 ta' Mejju 2013, u bl-imghax legali, kontra l-konvenuta, li tibqa' minn issa ngunta in subizzjoni.

Rat id-digriet ta' din il-Qorti diversament presjeduta tal-21 ta' Mejju 2014 li permezz tiegħu ġew nominati l-Avukat Dottor Alessandro Lia u l-Prokuratur Legali Melissa Anastasi bħala kuraturi deputati sabiex jirrappreżentaw lill-konvenuta Mary Martin.

Rat ir-risposta ġuramentata tal-Avukat Dottor Alessandro Lia u tal-Prokuratur Legali Melissa Anastasi bħala kuraturi deputati sabiex jirrappreżentaw lill-konvenuta Mary Martin li permezz tagħha eċċepew illi:

F'dan l-istadju l-esponenti mhumiex edotti mill-fatti u ghalhekk jirriservaw li jipprezentaw risposta ulterjuri fi stadju iehor tal-proceduri, jekk ikun il-kaz, meta u jekk jirnexxilhom jikkomunikaw mal-imsemmija Mary Martin, minnhom rapprezentata, jew xi qraba taghha. F'dan ir-rigward l-esponenti minn issa jitolbu lir-rikorrenti sabiex tipprovdilhom kull indirizz inkluz dak elettroniku u/jew numru tat-telephone ta' Mary Martin jew tal-qraba taghha sabiex ikunu jistghu jikkomunikaw maghhom.

F'kull kaz irid jigi accertat li l-imsemmija Mary Martin ghandha dizordni mentali jew kundizzjoni ohra li taghmilha inkapaci li tiehu hsieb hwejjigha ai termini tal-ligi.

Minghajr pregudizzju wkoll, in-nuqqas ta' integrità tal-gudizzju.

F'kull kaz, it-talbiet attrici huma infondati fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra taghha.

Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat illi fl-udjenza tal-5 ta' Ottubru 2016 il-kuraturi deputati ġew maħtura sabiex jirrappreżentaw lill-eredità ġjaċenti ta' Mary Martin.

Semgħet ix-xhieda prodotti.

Semgħet it-trattazzjoni finali tal-partijiet

Rat li l-kawża tħalliet għas-sentenza.

Rat l-atti kollha tal-kawża.

Ikkunsidrat illi din hija kawża għal remunerazzjoni u kumpens għal *vacation leave*, btajjel pubbliċi u sahra. Mill-provi prodotti jirriżulta li l-attriċi kienet impjegata bħala *full time live in personal carer* mal-konvenuta, mara anzjana, mill-1 ta' April 2011 sat-28 ta' Ġunju 2012. Xogħolha kellu jkun li tieħu ħsieb lill-konvenuta. Jgħixu mal-konvenuta kien hemm żewġ ħutha anzjani Joseph u Blanche Martin. L-attriċi tgħid illi fil-perjodu li damet impjegata mal-konvenuta kienet tieħu ħsieb lilhom ukoll. L-impjieg tal-attriċi ġie terminat meta l-konvenuta ġiet rikoverata f'dar tal-anzjani. L-attriċi tispjega li l-ftehim mal-konvenuta, li ma kienx sar bil-miktub, kien illi titħallas paga ta' €700 fix-xahar għal 40 siegħa xogħol iżda effettivament kienet taħdem ħdax-il siegħa kuljum, ma kienitx titħallas la għas-sahra u lanqas meta kienet taħdem f'btajjel pubbliċi. Hija tilmenta wkoll li qatt ma ngħatat jew tħallset għal *vacation leave*. Tgħid ukoll illi sikwit kien ikollha tqum bil-lejl biex tgħin lill-konvenuta u li kienet imqabbda wkoll tieħu ħsieb lil Joseph u Blanche Martin.

Ftit qabel ma ġie terminat l-impjieg tagħha, il-konvenuta fetħet ilment mad-Dipartiment tar-Relazzjonijiet Industrijali u tal-Impjieg. Mill-investigazzjonijiet li għamlu rappreżentanti tad-Dipartiment, skont il-fatti rakkontati lilhom mill-attriċi, irriżulta li huwa dovut lill-attriċi s-somma komplessiva ta' €11,939.75 għal sahra, ġranet tax-xogħol li kkoinċidew ma' btajjel pubbliċi u *vacation leave*. Ftit taż-żmien qabel ma ġie terminat l-impjieg tagħha, l-attriċi u l-għarus tagħha, illum żewġha, kienu avviċinaw lill-familjari tal-konvenuta u talbuhom ħlas tas-somma komputata mid-Dipartiment iżda dawn irrifjutaw. Dan

ir-rendikont magħmul mid-Dipartiment tar-Relazzjonijiet Industrijali u tal-Impjieg intbagħat lill-konvenuta iżda la l-konvenuta u lanqas il-familjari tagħha qatt ma rrispondew jew għaddew kumment dwaru. Jirriżulta li sa dak iż-żmien, il-konvenuta kienet diġà tbati bil-marda tad-*dementia* u ma kienitx f'posizzjoni tifhem dak li ġie mitlub minnha.

Fuq talba tal-istess Dipartiment, ġew istitwiti proċeduri kriminali fil-konfront tal-konvenuta, *qua* prinċipal, taħt l-Att dwar l-Impiegi u Relazzjonijiet Industrijali u r-Regolamenti tal-2003 dwar l-Organizzazzjoni tal-Ħin tax-Xogħol. Il-konvenuta qatt ma dehret quddiem il-Qorti peress illi l-istat mentali fraġli tagħha ma kienx jippermetti. Dawn il-proċeduri ġew estinti mal-mewt tal-konvenuta.

Fl-ewwel lok, il-kuraturi deputati eċċepew illi mhumiex edotti mill-fatti tal-każ. Eċċepew ukoll illi jrid jiġi aċċertat li Mary Martin verament tbati minn diżordni mentali li tagħmilha inkapaċi tieħu ħsieb ħwejjiġha. Din l-eċċezzjoni ġiet sorvolata stante li mal-mewt ta' Mary Martin il-kuraturi nħatru sabiex minflok jirrappreżentaw l-eredità ġjaċenti tagħha. Fi kwalunkwe każ, il-Qorti hija sodisfatta mill-provi fl-atti li Mary Martin tassew ma kienitx kapaċi tieħu ħsieb ħwejjiġha fiż-żmien illi ġiet intavolata l-kawża.

Il-kuraturi imbagħad eċċepew li l-attriċi trid iġġib prova li kwalsiasi ammont li qiegħda titlob mhuwiex preskritt a tenur tal-artikolu 2147(ċ) tal-Kodiċi Ċivili. Dan l-artikolu jaqra hekk:

> *"L-azzjonijiet hawn taħt imsemmija jaqgħu bi preskrizzjoni bl-egħluq ta' sena:*
>
> *(ċ) l-azzjonijiet tas-sefturi jew persuni oħra mħallsin bix-xahar, tal-artiġjani jew tal-ħaddiema bil-ġurnata, għall-ħlas tal-ġranet tal-pagi, tas-salarji, jew tal-fornituri li jkollhom jieħdu."*

Din il-Qorti tibda billi tgħid illi l-eċċepjenti għandhom żball meta jgħidu li hija l-attriċi li għandha ġġib prova li l-ammont mitlub mhuwiex preskritt għaliex huwa prinċipju stabbilit fil-ġurisprudenza tal-Qrati tagħna li dan l-oneru jaqa' fuqhom. Kif

qalet proprju din il-Qorti diversament presjeduta fil-każ fl-ismijiet Stencil Pave (Malta) Limited vs Dr Maria Deguara et noe, tat-30 ta' Ottubru 2003:

"*Illi hija regola ewlenija fil-proċedura li l-prova li l-azzjoni hija preskritta trid issir minn min iqanqal l-eċċezzjoni, u għalkemm il-parti attriċi tista' tressaq provi biex tittanta xxejjen dawk tal-parti mħarrka billi tmeri li għadda z-zmien jew billi ġġib 'il quddiem provi li juru li l-preskrizzjoni kienet sospiza jew interrotta, il-piz jaqa' prinċipalment fuq min jallega l-preskrizzjoni. Hi l-parti mħarrka li trid tipprova li l-parti attriċi għaddhielha z-zmien utli biex tressaq il-kawza, u dan minn zmien minn meta dik il-kawza setgħet titressaq.*"

Iżda iżjed minn hekk, jidher li llum il-ġurnata, wara l-emendi li saru fil-liġi li daħlu fis-seħħ permezz tal-Att I tal-2017, senjatament dawk l-emendi li jolqtu l-ġurament deċiżorju, il-kuraturi mhumiex f'posizzjoni li jsostnu l-eċċezzjoni tagħhom stante li l-artikolu 2160 tal-Kodiċi Ċivili llum irid illi huma jieħdu l-ġurament minn jeddhom, xi ħaġa li huma m'għamlux għaliex ma jistgħux, ladarba mhumiex edotti mill-fatti tal-każ. L-ewwel sub inċiż ta' dan l-artikolu jipprovdi testwalment li:

"*l-preskrizzjonijiet imsemmija fl-artikoli 2147, 2148, 2149, 2156 u 2157, m'għandhomx effett jekk il-partijiet li jeċċepuhom, ma jagħtux ġurament minn jeddhom waqt il-kawża li mhumiex debituri, jew li ma jiftakrux jekk il-ħaġa ġietx imħallsa.*"

Fis-sentenza tagħha tas-17 ta' Jannar 2018 fl-ismijiet Bank of Valletta plc vs l-Avukat Patrick Valentino et noe, din il-Qorti diversament presjeduta għamlet distinzjoni bejn il-ġurament deċiżorju kif għandu jiġi applikat illum, u kif kien jiġi applikat mill-Qrati qabel l-emendi fil-każ meta, bħal lum, il-preskrizzjoni tiġi eċċepita minn kuraturi. Qalet hekk:

"*Hija l-fehma ta' din il-Qorti li l-partijiet ma ghamlux distinzjoni cara bejn il- gurament decizorju kif nafuh qabel l-emendi tas-sena 2017 u dak kif illum rifless fl-artikolu 2160 b'sahha ta' l-emendi msemmija.*

Fid-decizjoni tal-Qorti ta' l-Appell fl-ismijiet Casapinta Design Group Ltd vs Dr. Tonio Azzopardi noe. decizjoni moghtija ferm qabel l-emendi diskussi inghad -

"Il-Qorti tislet riflessjoni fuq dan il-punt mill-kazijiet fejn kuratur bhal dan jeccepixxi l-preskrizzjoni. Jinsab pacifikament assodat, almenu sa mis-sentenza tal-Qorti ta' l-Appell, sede Civile, tas-17 ta' Gunju 1881 fil-kawza fl-ismijiet "Dr. Francesco Sammut nomine -vs- Dr. Giuseppe Rocco Peralta nomine et", (Vol. IX p 459), illi lil kuratur ma jistax jigi defirit il-gurament anke jekk jeccepixxi l-preskrizzjoni. Dan ghall-motiv illi "se questo è un curatore d' ufficio è ignaro dei fatti, non puo ne affermare ne negare" ("Fto. Calleja et -vs- Ant. Mangion nomine", Appell Civili, 22 ta' Frar 1892 a Vol. XIII p 112). Kif ulterjorment enuncjat, "il provvedimento voluto dall' attore di deferire il giuramento ai curatori da prestarsi in nome e dietro istruzione del debitore non sarebbe conducente al fine voluto dalla legge che è quello di rimettersi alla coscienza del debitore vincolata dal giuramento; di fatti il debitore non sarebbe in tal caso astratto da alcun vincolo di coscienza e i curatori di un fatto non proprio non potrebbero giurare che sulla fede altrui per cui lo scopo della legge sarebbe frustrato" - " Carlo Farrugia Satariano -vs- Dr. Gius. Frendo Azzopardi et", Qorti Civili, Prim' Awla, 8 ta' Jannar 1920 (Vol. XXIV P II p 97);"

Jemergu cari zewg punti saljenti minn dan riprodott;

1. Illi l-kuraturi deputati jistghu jaghtu dawn l-eccezzjonijiet ta' preskrizzjoni.

2. Illi ma SETAX pero jigi defirit lilhom il-gurament decisorio li jistrieh unikament fuq il-kuxxjenza u l-konoxxenza ta' l-allegat debitur propju.

Hawn pero jinhtieg isir punt iehor li jemmergi llum mill-emendi li saru fl-istitut tal-gurament decisorio u cioè dawk kif provduti fis-sub inciz wiehed ta' l-istess artikolu 2160 tal-Kap 16 tal-Ligijiet ta' Malta. Llum dan is-sub-inciz gie emendat fis-sens li min qieghed jressaq eccezzjoni ta'

preskrizzjoni irid minn jeddu u mhux fuq talba ta' l-attur, kif fil-vera natura tieghu hu saput il-gurament decisorio, jistqarr u jixhed li mhuwiex debitur jew li ma jiftakarx jekk il-haga gietx mhallsa. Isegwi allura li lanqas m'ghadu jista jigi sollevat li ma jistax jigi defirit il-gurament decisorio lil deputat kuratur, ghaliex issa dan darba li ghazel il-linja ta' preskrizzjoni bhala difiza, irid tassativament minn jeddu jitla u jistqarr dak miltlub minnu ex lege. Mela kull kuratur deputat jista jissolva tali eccezzjoni pero jinhtieglu illi jkun ben ighammar bl-informazzjoni li trid minnu l-ligi biex jkun jista' jsostni l-eccezzjoni minnu mressqa. Lanqas ghalhekk ma baqa' l-kaz llum li wiehed jitkellem fuq gurament defirit lil debitur ghaliex biex id-debitur isostni b'success l-eccezzjoni ta' preskrizzjoni kwinkwenali waqa fuqu l-piz li jaghti dan il-gurament, m'ghadux il-kaz fejn l-attur jistrieh fuq il-kuxxjenza tad-debitur, fin-nuqqas l-eccezzjoni mressqa ma ssibx success."

Din il-Qorti qiegħda tagħmel tagħha dan l-insenjament u b'applikazzjoni tal-premess, tiċħad l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni.

Il-kuraturi ma ressqu l-ebda eċċezzjoni fil-mertu stante li mhumiex edotti mill-fatti tal-każ. Id-dokumenti fl-atti jikkorroboraw il-verżjoni tal-attriċi li tax-xogħol li kienet tagħmel kienet titħallas biss madwar €700 fix-xahar. Il-Qorti, wara li fliet il-provi kollha prodotti, ma ssib l-ebda raġuni għalfejn għandha tiskarta l-verżjoni tal-attriċi u l-komputazzjoni magħmula mid-Dipartiment dwar kemm huwa dovut lilha mingħand il-konvenuta bħala remunerazzjoni għal sahra, *vacation leave* mhux mħallsa u mhux utilizzata u ġranet tax-xogħol li kkoinċidew ma' btajjel pubbliċi kif trid il-liġi.

Fit-trattazzjoni finali tiegħu, l-abbli kuratur jargumenta li skont l-Ordni tal-Kunsill tal-Pagi għas-Servizz Domestiku biex Jirregola l-Pagi (Leġislazzjoni Sussidjarja 452.40) l-attriċi mhijiex intitolata għal ħlas ta' sahra fil-ġranet illi hija kienet torqod għand il-konvenuta. Madanakollu, il-Qorti tqis illi dawn ir-regolamenti ma japplikawx għall-attriċi stante li hija ma taqa' taħt l-ebda kategorija hemm imsemmija peress li ma kienitx impjegata bix-xahar, bil-ġimgħa, bil-ġurnata jew bis-siegħa.

B'żieda ma dan, il-Qorti ma taqbilx ma dak li ssottometta l-istess kuratur għaliex id-disposizzjonijiet rilevanti tal-iskeda li fuqhom isejjes l-argument tiegħu jistabbilixxu biss ir-remunerazzjoni għal sahra li jkunu intitolati għaliha l-ħaddiema konċernati fil-ġranet li ma jorqdux fid-dar tal-prinċipal tagħhom. Il-fatt illi l-iskeda ma tgħid xejn fuq ir-remunerazzjoni għal sahra meta l-impjegat jorqod fid-dar tal-prinċipal, bħal ma jirriżulta li kienet tagħmel kuljum l-attriċi, ma jfissirx illi dak il-ħaddiem mhuwiex intitolat li jitħallas għas-sahra.

Finalment, il-kuraturi jeċċepixxu n-nuqqas ta' integrità tal-ġudizzju. Il-Qorti qiegħda tifhem li din l-eċċezzjoni ġiet sollevata b'reazzjoni għat-talba attriċi sabiex titħallas għax-xogħol li għamlet ma' Joseph u Blanche Martin. Madanakollu, din il-Qorti tqis li mhuwiex il-lok la li l-aħwa Martin jiġu msejjħa fil-kawża u lanqas li tintlaqa' t-talba attriċi għal kumpens għax-xogħol illi għamlet magħhom għaliex għas-siegħat kollha 'l fuq minn erbgħin siegħa fil-ġimgħa li ħadmet sakemm damet impjegata mal-konvenuta, hija ser tiġi kumpensata skont il-komputazzjoni li saret mid-Dipartiment tar-Relazzjonijiet Industrijali u tal-Impjieg. Huwa irrelevanti jekk dan ix-xogħol sarx direttament mal-konvenuta jew ma' Joseph u Blanche Martin fuq talba tal-konvenuta bħala l-prinċipal.

Għalhekk u għal dawn ir-ragunijiet, din il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi billi:

1. Tiċħad l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni u l-eċċezzjonijiet l-oħra tal-kuraturi deputati in rappreżentanza tal-eredità ġjaċenti ta' Mary Martin;

2. Tilqa' l-ewwel talba;

3. Tilqa' t-tieni talba billi tillikwida l-ammont dovut lill-attriċi fis-somma ta' ħdax-il elf, disgħa mija u disgħa u tletin Ewro u ħamsa u sebgħin ċenteżmu (€11,939.75);

4. Tordna lill-konvenuti nomine jħallsu s-somma ta' ħdax-il elf, disgħa mija u disgħa u tletin Ewro u ħamsa u sebgħin

ċenteżmu (€11,939.75) lill-attriċi bl-imgħax mid-data tas-sentenza.

L-ispejjeż tal-kawża jitħallsu mill-konvenuti nomine.

IMHALLEF

DEP/REG